

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

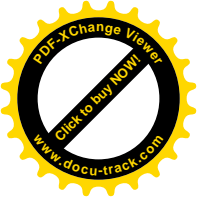
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, СІМЕЙНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА (*Матвєєвські цивілістичні читання*)

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті професорів
Г.К. Матвєєва та Ю.Г. Матвєєва
(Київ, 10 листопада 2011 року)*

Київ • Алерта • 2012

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА АКЦІОНЕРІВ НА ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРАХ

Положення, що регулюють відносини представництва та представництва акціонерів закріплені в нормах Цивільного кодексу України (ст.ст. 32, 100, 159, 237, 238, 242, 244–249, 1000, 1003), Господарського кодексу України (ст. 168, 170) та Закону України «Про акціонерні товариства» (ч.1 ст. 34, ст. 39), тощо.

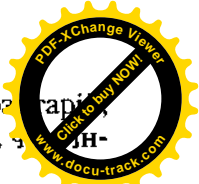
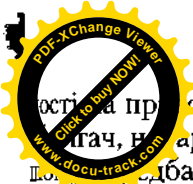
Аналіз судової практики вирішення корпоративних спорів Верховного та Вищого господарського судів України вказує на те, що основні питання щодо представництва акціонерів на загальних зборах пов'язані із формою та змістом довіреності, що видається акціонерам для участі в загальних зборах; посвідчення її уповноваженими на те особами; проблемою забезпечення кворуму, внаслідок неявки представника мажоритарного акціонера; відповідності виконання вимог акціонера представником та наслідків його повноважень тощо.

Відтак не зайвим буде зупинитися на нормативній регламентації правовідносин щодо представництва та окремих проблемах його практичної реалізації.

Щодо форми довіреності для участі в загальних зборах, то відповідно до ст. 245 ЦК України вона повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин. Оскільки видача довіреності – це правочин, то форми правочину є дві (письмова та усна). Дискусія про форму такого правочину вичерпується завдяки ч.4 ст. 24 Закону України «Про акціонерні товариства», в якій йдеться про те, що правочини щодо акцій вчиняються в письмовій формі [1].

Зміст довіреності, окрім положень ЦК повинен містити вимоги Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 06.07.2006 р. № 940 [2]. Вимоги до змісту довіреності містяться також в у зразках документів, необхідних для створення відкритих акціонерних товариств та їх функціонування в післяприватизаційний період, підготовлених Департаментом правового забезпечення ФДМУ і рекомендованих розпорядженням ФДМУ від 05.05.96 N 71-р. (Положенні про порядок оформлення та реєстрації довіреностей акціонерів відкритого акціонерного товариства).

Перелік осіб, що можуть здійснювати посвідчення довіреностей міститься в ст. 39 ЗУАТ. Представником акціонера – фізичної чи юридичної особи на ЗЗ АТ може бути інша фізична особа або уповноважена особа юридичної особи, а представником акціонера – держави чи територіальної громади – уповноважена особа органу, що здійснює управління державним чи комунальним майном. Цією статтею встановлено перелік осіб, які можуть посвідчувати довіре-

ості та право участі та голосування на ЗЗ. Ними є: реєстратор, депозитаріус та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, встановлені законодавством порядку.

Згідно спеціального Закону представниками акціонерів не можуть бути посадові особи органів акціонерного товариства та афілійовані особи.

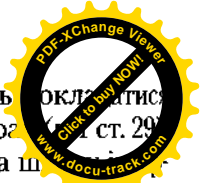
У випадку відсутності необхідних відомостей у змісті довіреності, зокрема, дати її вчинення тощо, реєстраційна комісія може відмовити представнику у реєстрації для участі у загальних зборах акціонерів; а довіреність буде визнано недійсною (згідно ст. 247 ЦК).

У постанові Президії Верховного суду України від 03.03.2004 р. № 15 йдеться, що у випадку, якщо довіреність акціонера на право участі та голосування на загальних зборах оформлена (складена або посвідчена) з порушенням встановлених законодавством вимог, то особа, на ім'я якої видана довіреність, не має повноважень щодо участі та голосування на загальних зборах. Отже, голоси, передані за такою довіреністю, не можуть враховуватися для визначення кворуму.

Нечіткість правового регулювання нотаріального посвідчення довіреностей на участь у загальних зборах акціонерів, іноді ускладнює саму можливість їх посвідчення. Трапляються випадки, коли нотаріуси без відповідних письмових пояснень відмовляються вчинити таку нотаріальну дію через суперечливі положення законодавства. Ними є ст. 100 ЦК, яка регламентує це право як особисте немайнове, що не може окремо передаватися іншій особі; відповідно до вимог ст. 272 ЦК України фізична особа здійснює немайнові права самостійно (особисті немайнові права не можуть передаватися будь-яким особам). Відповідно до Листа Міністерства Юстиції [3], довіреність на право участі в товаристві та голосування на загальних зборах акціонерів – не потребує обов'язкового нотаріального посвідчення; а із положень ст. 244 ЦК випливає, що вона є письмовим документом. При цьому, як зазначають практики, положення, яке б прямо забороняло посвідчити доручення на участь у загальних зборах відсутнє.

Реєстраційна комісія має право відмовити в реєстрації акціонеру (його представнику) лише у разі відсутності в акціонера (його представника) необхідних документів, які надають йому право участі у загальних зборах акціонерів, відповідно до законодавства. При цьому мотивоване рішення реєстраційної комісії про відмову в реєстрації акціонера чи його представника, підписане головою реєстраційної комісії, додається до протоколу ЗЗ та видається особі, якій відмовлено в реєстрації.

Представництво на загальних зборах напряму пов'язане із можливістю забезпечення їх кворуму, наприклад: якщо на них не з'являється мажоритарний акціонер; або є велика кількість міноритарних акціонерів (із сукупною кількістю голосів які дозволяють це зробити), чи кілька власників значних пакетів акцій які також можуть проігнорувати такі збори. Це рівною мірою стосується як самих акціонерів, так і їх представників, які навмисне не з'являються на загальні збори та зривають їх. Питання, які виносяться на порядок денний не завжди можуть відповідати інтересам останніх. Зокрема, коли йдеться про необхідність збільшення статутного капіталу АТ шляхом додаткових випусків акцій та, як наслідок, розмивання частки, що належить акціонеру. У такий спосіб вони намагаються захистити свої інтереси. І тут навряд чи допоможе закріплена в Законі «Про акціонерні товариства» норма щодо можливості укладання договору між акці-

онери (якщо це передбачено статутом), за яким на них можуть докласти обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах. І навпаки, відомими є випадки вчинення дій представником на ініціативу акціонера. Зокрема, коли він відмовляється виконувати свої повноваження, покинув місце проведення зборів, або бажання акціонера щодо голосування не співпадають з діями представника. Адже якщо довіреність не містить завдань щодо голосування, то представник вирішує всі питання на власний розсуд. І тоді навряд чи можна буде довести можливість відшкодування збитків акціонеру, завданих його представником. Тому в довіреності слід чітко визначати всі вимоги щодо голосування з питань порядку денного. Тим більше що у разі внесення змін до нього акціонери повідомляються завчасно, а представник має можливість узгодити їх із акціонером. Зрештою протилежному випадку наявність ст. 249 ЦК України передбачає можливість довірителя скасувати в будь-який час довіреність. Тоді представник повинен її повернути довіреність (ч.3 ст. 248 ЦК України), хоча кому – не зазначається. Тому слід мати на увазі норму ч. 2 ст. 249 ЦК України про необхідність повідомлення представника про скасування довіреності для запобігання наслідків, передбачених ч. 3 цієї ж статті. Проте, це вже є обов'язком самої особи, яка видала довіреність, а нотаріус лише може поінформувати її про це.

Відсутність кворуму можна також встановити, виявивши, що певні акціонери приймали участь в загальних зборах без довіреності. Це зокрема, стосується випадків, коли акції відчужились іншій особі, а в реєстр дані про нового власника не внесли. При цьому довіреності на право представництва не було видано. Як відомо, в цивільному обороті довіритель постфактум може погодити правочин, вчинений повіреним без його не те згоди (ст. 241 ЦК України). Цього приводу ВСУ і ВС України однастайно прийшли до висновку, що неможливо застосувати норми про погодження правочину після його вчинення за аналогією до відносин з представництва на загальних зборах учасників (акціонерів) товариства. В таких випадках питання щодо участі у загальних зборах набувача акцій і доцільності його представництва залишаються не врегульованими. Проте є вірний спосіб уникнення таких ситуацій: акції необхідно відчужувати вчасно. Адже повідомлення про проведення загальних зборів надсилається акціонеру за 30 днів до їх початку. Для здійснення облікових операцій, зокрема, реєстроутримувачем із переведення прав власності на акції необхідно 3 дні. Тому враховуючи цей час можна встигнути виконати всі дії щодо відчуження. Інша справа, якщо цього може не захотіти сам відчужувач акцій.

Тому окреслені питання щодо представництва в корпоративних (акціонерних) правовідносинах потребують свого адекватного правового регулювання та подальшого вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про акціонерні товариства» із змінами від 03.02.2011р.
2. Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, затверджених постановою Кабінету Міністрів України 06.07.2006 р. № 940.
3. Лист Міністерства юстиції України від 31.03.2004 № Ч-87-19 «Стосовно надання роз'яснення, в межах компетенції, щодо можливості акціонера видати довіреність на представництво своїх інтересів на загальних зборах акціонерів».